

ภาษามลายูในวรรณคดีไทย

✽ ขุนศรีปภังกรวิมล

คำมลายูรวมทั้งคำชวาซึ่งเรารับเข้ามาในทางวรรณคดีนั้น หมายถึงถ้อยคำมลายูและชวา ซึ่งสวดแทรกอยู่ในหนังสือบทละครเรื่อง อิเหนา และดาหลัง ซึ่งเป็นหนังสือพระราชนิพนธ์ทั้ง ๒ เล่ม หนังสือทั้ง ๒ เล่มนี้ จะเรียกรวมว่า หนังสือเรื่องอิเหนา

เรื่องอิเหนานี้เป็นเรื่องราวของชาวชวา ยุคโบราณ บางท่านว่าเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ชวา ตัวพระเอกที่เราเรียกว่า อิเหนา หรือปันหยีนั้นมีตัวคนจริง เรื่องอิเหนาของชวานั้น เขาแต่งเป็นคำร้อยกรองก็มี เป็นคำร้อยแก้วก็มี ที่เป็นคำร้อยกรองนั้นใช้อ่านหรือสวด ส่วนที่เป็นคำร้อยแก้วนั้นสำหรับเล่นหนังและเล่นละคร หนังสือเรื่องอิเหนานี้ได้รับความนิยมมาก เพราะเป็นเรื่องของชาวชวาโดยแท้ ผิดกับเรื่อง รามายณะ หรือ มหาภารตะ แม้จะแต่งเป็นภาษาชวา แต่ท้องเรื่อง เรื่องราวเป็นของพวกอินเดีย เมื่อคนนิยมกันมาก พวกนักแต่งก็พากันแต่งขึ้นมากมายหลายสำนวน เพิ่มผลความเข้าไปเพื่อให้ลูกใจประชาชน ไม่ว่าเพื่ออ่าน เพื่อเอาไปเล่นหนังหรือละคร บางสำนวนตัดตอนไปแต่งขึ้น ยาวบ้าง สั้นบ้าง

ต่อมาเรื่องอิเหนา การเล่นหนังของพวกชวา และละครชวา เข้ามายังแหลมมลายู เข้าใจว่าเข้ามาสู่แคว้นมะละกาในยุคที่แคว้นนั้นรุ่งโรจน์เป็นศูนย์การค้าของเอเชียอาคเนย์ และเรื่องอำนาจครอบคลุมแคว้นอื่นในแหลมกัน ในยุคนั้นมีสุลต่านองค์หนึ่งของมะละกา ทรงนามว่า สุลต่านมันซอร์ (Mansur) ได้พระธิดาของพระเจ้ากรุงมายาปาเฮิต (Majapahit) คือ เจ้าหญิงเงินตรา กิราณา (Chendera Kirana = จันทิรัศมี) มาเป็นมเหสี พวกชวาคงอพยพเข้ามาทำมาหากินในมะละกาตอนนั้นมากทีเดียว เรื่องอิเหนาก็ยงนำเข้ามาคราวนั้น หนังสือนี้เป็นภาษาชวา ชาวมะละกาไม่รู้เรื่อง หนังสือก็สละกรทีก็ เมื่อพากย์หรือขับร้องหรือเจรจา ชาวมลายูในมะละกา หรือท้องถิ่นก็ไม่รู้เรื่อง จึงจำเป็นต้องแปลออกเป็นภาษามลายู

พวกแปลในตอนแรกๆ เข้าใจว่ามี ๒ พวก คือ พวกมลายูที่รู้ภาษาชวาและเขียนอ่านได้ อีกพวกหนึ่ง คือพวกชวาที่รู้ภาษามลายูและเขียนอ่านได้ ในการแปลคราวแรกๆ นั้นคงไม่อาจใช้คำมลายูแทนคำชวาได้ทุกคำ ก็จำเป็นต้องใช้วิธีทับศัพท์ คือใช้คำชวานั่นเอง เมื่อเอาเรื่องอิเหนามลายูไป

เล่นหนังก็งใช้คำชวาบางคำอยู่ นอกไปจากชื่อเฉพาะที่เป็นชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ หนึ่งของพวกชวา呢 พวกมลายูเรียกว่า วายังยาวา (Wayang Yawra) แม้พวกมลายูเป็นผู้เล่นหนังเองก็เรียกชื่อเช่นนั้น

ต่อมาชาวมลายูพากันนิยมเรื่องอิเหนาที่มีคำชวาสอดแทรกอยู่ และบทพากย์ บทเจรจาของหนังหรือบทขับร้องของละครนิยมให้มีคำชวาสอดแทรกอยู่ด้วย ต่อมาเมื่อพวกมลายูเขียนเรื่องอิเหนาขึ้นเอง ก็ต้องมีคำชวาสอดแทรกตลอดเรื่อง มิฉะนั้นชาวบ้านจะหาว่าไม่เชื่อเรื่องอิเหนา และหนังยาวาที่ชาวมลายูเป็นผู้เล่น ก็ต้องมีคำชวาในบทพากย์และบทเจรจา เมื่อ 40-50 ปี มานักยังนิยมกันอยู่เช่นนั้น ผู้พากย์หนัง (Dalang) ชาวมลายูบางคนไม่รู้ภาษาชวา เมื่อเล่นเรื่องอิเหนาก็ต้องพูดชวา (ซึ่งไม่มีในพจนานุกรมชวา) เป็นอันว่า เกิดเป็นหลักการขึ้นในหมู่ชาวมลายูว่า เรื่องอิเหนาแล้วมีคำชวาสอดแทรกเสมอไป

ต่อมาเมื่อเรื่องอิเหนาฉบับมลายูเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยา ท่านผู้รจนาเรื่องอิเหนาเป็นพากย์ภาษาไทยก็ทราบหลักการ ที่ชาวมลายูถือปฏิบัติกัน ท่านจึงได้สอดแทรกคำชวา เข้าในเรื่องอิเหนาพากย์ภาษาไทยของท่าน กับทั้งเพิ่มคำมลายูเข้าอีกบ้าง แม้เรื่องอิเหนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ พระองค์ก็ทรงถือหลักการเดิม

มีข้อควรสังเกตประการหนึ่ง คือ คำชวามลายูที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องนั้น มีพยางค์เสียงสูงในภาษาชวามลายูนั้น ไม่มีคำซึ่งมีพยางค์เสียงสูง จึงทำให้เข้าใจว่า ผู้แปลเรื่องอิเหนาพากย์มลายูเป็นภาคไทยนั้น เป็นคนไทยภาคใต้ซึ่งรู้ภาษามลายูและเขียนอ่านได้ หรือเป็นชาวมลายูที่พูดภาษาไทยภาคใต้ หรืออาจเป็นชาวชวาที่รู้ภาษามลายูเขียนอ่านได้ และพูดภาษาไทยภาคใต้

ต่อไปนี้จะเป็นคำตัวอย่างจากเรื่องอิเหนา

ระตุ	- Ratu (ราตุ) - ผู้ครองแคว้น, พระเจ้าแผ่นดิน - จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้
ระเด่น	- Raden (ราเดิน) - ผู้เป็นโอรสของระตุ - จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้
อิเหนา	- Inu (อินุ) - ผู้เยาว์
ระเด่นอิเหนา	- Raden inu (ราเดินอินุ) - ยุพราช, มงกุฎราชกุมาร
ปาเตะ	- Pateh (ปะเต๊ะ) - สมุหนายก
ตำมะหงง	- Temenggong (ตะมะแม๊ะฮง) - ขุนนางผู้ใหญ่ ผู้รักษาวามสงบ
ดะหมัง	- Demang (เด๊ะมัง) - ขุนนางฝ่ายมหาดไทย

ยาศา	- Jaksa (ยะชาหรือยักซา) - ชุนนางฝ่ายตุลาการ	(คือเชื้อสายเทวดา)
ดาหยัง	- Dayang (ดาหยัง) - นางกำนัล, สาวใช้, นางข้าหลวง	อสนัญญา - Asal - nya (อาซาล-ญา) = กล้วยเป็นเชื้อสาย (ของ)
กิดาหยัน	- Kedayan (เก้อะคายัน) - มหาศเล็ก	ปะตาระกาหลา - Betara Kala (เบ้อะการา-กาลา)
กูเรปัน	- Kuripan (กูริปัน) = รื่นรมย์, สุขสบาย, ชื่อเมือง	หยัง - Yang (ยั้ง) พระผู้เป็นเจ้าของเทพเจ้า
ดาฮา	- Daha (ดาฮา) = ซึ่งยังโลกให้ถน (คืองามมาก) ชื่อเมือง	กระยาหัง - Kayangan (กายางัน) = ที่อยู่ของเทพเจ้า คือสวรรค์
สิงหัดสำหรั	- Singasari (ซิงาซารี) = ดอกไม้แห่งสิงห์ ชื่อเมือง	อินดรา - Indera (อินเค้อะรา) คือพระอินทร - ตามคติชาวอินโดนีเซีย
ดาหลัง	- Gagelang (กาแก้อะลัง) = (ไม้ทราบคำแปล) ชื่อเมือง	อินทร - ตามคติชาวอินโดนีเซีย เป็นเทพเจ้าชั้นสูง เรียกว่า Betara Inotera สวรรค์ชั้นที่พระอินทรอยู่เรียก Keinderaan (เก้อะอินเค้อะรวานัน) หรือ Indera Loka (อินเค้อะรา โลกา) = "อินทรพิภพ" สวรรค์ของพระอินทรอยู่ระหว่างโลกมนุษย์ กับสวรรค์ชั้นกระยาหัง เทพในกระยาหังนี้ใช้คำว่า Betara นำหน้าชื่อ เช่น Betara Siwa, Betara Bismue, Betara Kala, Betara Nuru
บะหรัคคะติกา	- Barat ketiga (บารัตเก้อะติกา) = 'พี่น้องทั้งสาม' - ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าใช้	บัจจุเหรีจ - Penjurit (เป็นจูเรีจ) - (มลายูว่า) โจรปล้น, พวกรปล้น, ทหาร (ชวาว่า) นักรบ, ทหาร: (นิยมใช้) Perajurit (เป้อะรายูเรีจ)
อายัน	- ajar - ajar (อายาร์-อายาร์) = ชายผู้บำเพ็ญตะบะ. ฤๅษี	
แอหนัง	- endang (เอ้อะนัง) = หญิงผู้บำเพ็ญตะบะ	
สังปะติเหงะ	- Sangpetinggi (ซังเป้อะติง) = ฤๅษีผู้เป็นกณณาจารย์	
อสังแดหวา	- Asal dewa (อาซาล เดวา) - อาซาล = เทือกเขาเหล่ากอ, เชื้อสาย, เดวา = เทวา, เทวดา	

	ว่า ทหาร แม่ในอินโดเนเซีย ปัจจุบัน	มาธรรมคาชาว่า Jaran
มิสา	- Misa (มิสา) จาก Mahisa (ไทย ว่า) มหิงษา = ควาย (ชวาใช้) เป็นบรรดาศักดิ์นำหน้าชื่อขุน- นาง; ใช้เป็นคำยกย่องนักรบที่ เก่งกาจแกล้วกล้าโดยใช้คำ misa นำหน้าชื่อ (as title takan in war) ส่วนควายธรรมคานชวา ว่า Kebo พวกมิงกาเบาว่า Kabau มลายูว่า Kerbau ไทยว่า กระบือ	อุณากรรม - Undakan (อุณากรรม) = มา (เป็น คำชวา) ใช้เป็นชื่อตัวคนผู้ชาย บันหยี - Panji (บันหยี) คือ ผู้ที่มีฝีมือใน การรบแบบตัวต่อตัว แล้วตั้งตัว เป็นหัวหน้าชุมนุมโจร คุมไพร พลเป็นเรือนร้อยเรือนพัน ยก กองเข้าปล้นตามซานเมืองก็มี รบชิงบ้านเมืองก็มี รบเพื่อแย่ง ชิงริตาของระศุมมี ถือกันว่าเป็น ผู้ไรสกด สักแต่มีฝีมือและไพร่ พล ไม่มีบ้านมีเมืองเป็นหลัก แหล่ง อาศัยป่าเขาเป็นบ้าน เป็นเมือง จึงถูกเหยียดหยามว่า เป็น Kelana (เก้อะลานา) (ไทย ว่า) กระลานา คือ นักรบเยี่ยม แต่เร็วร้อนจรจัด เป็น "เทวดา ไม่มีเทวดาลัย" ในเรื่องอิเหนา พากย์ไทย มีบันหยีเพียงคนเดียว คือ ระเค่นอิเหนา ในพากย์มลายู มีตัวบันหยีมากมาย บันหยีบาง คนเป็นพวกผู้ดี เป็นพวกเจ้านาย จึงจำเป็นปลอมชื่อปลอมตัวเพื่อ ไม่ให้เสียหายถึงวงศ์ตระกูล
กุดา	- Kuda (กุดา) = มา - (ชวาใช้) เป็นคำยกย่องนักรบที่องอาจ มี ฝีมือโดยใช้นำหน้าชื่อ, และเป็น บรรดาศักดิ์นำหน้าชื่อขุนนาง	
เลมบู	- Lembu (เลมบู) = วัว - (ชวา ใช้) เป็นคำยกย่องใช้นำหน้าชื่อ: วีธรรมคาชาว่า sapi หรือ jawj หรือ bantena มลายูว่า lembu	
ยารัน	- Jaran (ยารัน) = มา (เป็นคำ ชวา) (ชวาใช้เป็นบรรดาศักดิ์ นำหน้าชื่อขุนนายผู้ใหญ่ หรือ นำหน้าชื่อผู้ครองแคว้น; บางที ใช้เป็นชื่อตัวบุคคล คนผู้ชาย;	มีสาระบันหยี - Misa panji (มิสา บันหยี) ในคำ นี้มีพยางค์ ระ เพิ่มเข้ามา คำ

เค็มเขาไม่มี ระ เห็นจะเพิ่มตาม
วิธีของไทย ปรากฏว่าในที่ซึ่ง
ใช้คำมีสา เปล่าๆ ก็ไม่มีพยางค์
ระ แต่ถ้าใช้ มีสา ต่อกับชั้นหยี
ก็เพิ่ม ระ ทุกคราวไป เห็นว่า
คงเพิ่มเข้าเพื่อความไพเราะ แต่
ก็เกิดเป็นปัญหา ในที่บางแห่ง
เมื่อจะตีความหมาย ตัวอย่างที่
ใช้ มีสา กับมีสาระบันหยี

บันนั้น ฝ่ายทัพ มีสา เรื่องศรี
ครันมาใกล้มงคลบุรี โยธให้เจ้าเออาชัย ฯ
ฯลฯ

ปะเสบัน - Pesaban (เบ้อะเซบัน) = สถานที่
ที่เข้าเฝ้า, ท้องพระโรง - บางที
จัดเป็นที่พักแขกเมือง - คำว่า
เซบัน มาจาก เสาะ อัง บางแห่ง
อาจมี ปะเสบัน หลายหลัง

ปะเสบันอาคง - Pesaban agong (เบ้อะเซบัน
อาคง) = ที่เฝ้าขนาดใหญ่, ท้อง
พระโรงขนาดใหญ่

ติกาหรง - bi-karang (ติ-การัง) คือ = ที่
(บุรพบท), การัง = ลานบ้าน
หรือ อาคารที่มีลานบ้าน มีรั้ว
หมายถึงกะหนัก คำว่า di-karang
= ที่ทำหนัก - แต่ไทยเปลี่ยน
ติ เป็นคิ กลายเป็น ติกาหรง=

วังขนาดเล็กย่อย วังหลวงหรือวังที่
ระตุประทับ เรียกว่า Keraton
(เก้อะราตน) = ที่ประทับของ
ระตุ คือ พระราชวัง

บันจาราติกาหรง - Penjara di-karang (บันจารา
ติ-การัง) เป็นจารา = หน้าต่าง
มีลูกกรง; ไทยใช้ว่า "บันชระ"
หมายถึง หน้าต่าง; เป็นจารา
มลายูใช้ว่า "เป็นที่คุมขัง" "ตา
รัง" "เรือนจำ" บันจาราติกา
หรง = ทำหนักซึ่งหน้าต่างมีลูก

ปะการาหรง - Pekarangan (เบ้อะการางัน)
= สวนไม้ดอกไม้ใบ เพื่อเที่ยว
เล่นให้สบายใจ หรือตากอากาศ
ไม่ใช่สวนผลไม้

ศรีปัตตรา - Seri betara (เซ้อะรี เบ้อะตรา)
= "เทพเจ้าผู้ทรงเกียรติ" เป็น
คำเรียก ระตุ โดยถือว่าเป็น
"สมมติเทพ"

ประไหมสุหรี - Permaisuri (เบ้อะไมสุรี) = พระ
อัครมเหสี

มะเดหวี - Mahdewi หรือ Mahadewi (มะ
เดวี หรือมหาเดวี) พระมเหสี
รองจาก พระอัครมเหสี มะหา
เดวี คือ มหาเทวี ตามปกติทั้ง
ชวา และมลายูใช้ หมายถึงพระ

		ชายาของพระศิวะ คือ พระอุม่า เจ้า	
มะโต	-	Matur (มะตุร์) คือ ชายาองค์ ที่สาม โดยนับประหมีสหุหรือเป็น องค์ที่หนึ่ง	
ลิกู	-	Liku (ลิกู) ชายาองค์ที่สี่	
เหมาลาหง	-	Mulangi (มุลางี) ชายาองค์ที่ห้า	
ประหมีสหุหรือ	-	Permaisuri มาจาก Parama + ishwari เทียบไทยเป็นปรหม + อิศวรี เป็น ปรหมไอศวรี	
บุหงา	-	Bunga (บุหงา) ดอกไม้ (คำมลายู)	
เคมบัง	-	Kembang (แก้อะมั่ง) = ดอกไม้ (คำชวา) - มลายูใช้ว่า ยาน, แพร์ออก	
สะการ์หรือสะการะ	-	Sekar (เซอะการ์) = ดอก ไม้ (คำชวาใช้ในวรรณคดีชวา)	
สำหรับ	-	Sari (ซารี) = ดอกไม้ (คำชวา) และหมายถึงผ้าคลุมศีรษะ ของผู้ หญิงอินเดียด้วย และใช้หมายถึง ถึงผู้หญิงก็ได้	
สำหรับ	-	Seri (เซอะรี) = เกียรติ, ทรง เกียรติ, สิริ (คำมลายู) ชวาใช้ว่า Sira (ซีรา) ความหมายเหมือน Seri เช่น Seri Pauji (มลายู) = Sira Panji (ชวา) = บันเหนียว ผู้ทรงเกียรติ	
พันตุ	-	brntu (บันตุ) = ช่วย หรือ	

		สงเคราะห์ ไทยใช้ว่า วย-ความ หมายเปลี่ยนไป
แบหลา	-	Bela (เบลลา) (1) = การพลีชีพ เพื่อผู้อื่น, หรือ เพราะทุกข์โศก อย่างหนัก (2) การฆ่าตัวตาย ของหญิงซึ่งสามัมมรดกรรม เป็น การตายตาม บางรายก็มีฆ่าทาส บริวารร่วมฆ่าตัวตายด้วย มีเป็น 2 วิธี (ก) bela sodok โดยใช้ กริชแทงตัวตกลงในกองไฟที่เผา ลามี (ข) bela tejun โดย กระโจนลงในกองไฟที่เผาลามี
เอง	-	ing (อิงหรือเอง) (เป็น บุรพบท) = แห่ง เหนือ, เหนือกว่า, จาก (เป็นสรรพนาม) = ผู้ซึ่ง, ผู้ที่, ซึ่ง, อัน
หนึ่ง	-	ning (นิง) ความหมายเหมือน ing วิธีใช้ต่างกัน ning ใช้ตาม หลัง คำที่ลงท้ายด้วยสระ ing ใช้ตามหลังคำที่ลงท้ายด้วยพยัญ ชนะ เช่น Pspa ning rat = บุษบาหนึ่งรัต = บุษบาแห่ง โลก Raden Galoh ing Daha = เจ้าหญิงแห่ง (กรุง) ตาหา หรือ เจ้าหญิง จาก (กรุง) ตาหา (โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)